

یک سال با تیر اول

تحلیل محتوای تیترهای اول هفت روزنامه تهران

محمود عمادی کوچک

به این نکته نیز باید اشاره کنیم که عملکرد رسانه‌های خبری ما عموماً با آنچه که گفته شد، انطباق دارد ولی جامعه مخاطبان در همانندسازی، همبازی جامه جهانی حرکت نمی‌کند. بدین معنی که گردانندگان مطبوعات و سردبیران خبر در رسانه‌ها با برجسته‌سازی اخبار رخدادهای مختلف می‌خواهند به مخاطبان خود این گونه القا کنند که مهمترین خبر، همین مطلبی است که ما می‌گوییم. اما جامعه مخاطب در ایران تفاوتی اساسی با جامعه جهانی مخاطبان دارد. این تفاوت ناشی از قلت تراکم اخبار وقایع در سپهر اطلاعاتی جامعه ایرانی است. در این حالت معنی‌سازی بیش از همانندسازی مجال عمل دارد. به همین علت است که رسانه‌های خبری جامعه ما، آن اثربخشی مورد انتظار را بر مردم ندارند.

تحقیقی که پیش‌رو دارید محتوای تیترهای اول هفت روزنامه تهران در سال ۷۳ را از همین دیدگاه مورد بررسی قرار داده است.

اشاره
در بین تیترهای صفحه اول، نقش تیتر اول بسیار ممتاز است. به دیگر سخن، گردانندگان روزنامه‌ها با انتخاب تیتر اول می‌خواهند بگویند: «خواننده محترم! مهمترین خبر روزنامه همین خبر است.» البته نباید این نکته را از نظر دور کنیم که هر یک از خوانندگان با توجه به میزان و درجه ارتباط یک رویداد خبری با کار و زندگی خود، اهمیت و ارزش خبر را تعیین می‌کنند. بر همین اساس در اوایل دهه هفتاد میلادی، دیدگاهی با عنوان «برجسته‌سازی» (Agenda-Setting) رسانه‌ها توسط «دوتالدشاور» و «مکسون مک‌کومس» مطرح شد. این دیدگاه معتقد بود که رسانه‌های خبری با بزرگ و برجسته کردن اخبار رویدادهای مختلف، در فضای دیدگاه‌های خاص خود به مخاطباتشان گوش می‌کنند. از نظر این پژوهشگران، برجسته‌سازی مطالب در رسانه‌های خبری باعث همانندسازی می‌شود. یعنی مخاطب احساس می‌کند همان مطلبی که برجسته شده، واقعاً مهمترین هم هست. اعتقاد پژوهشگران مزبور این است که اگر رسانه‌های خبری بتوانند باین عمل تغییرات قابل قبول رفتاری در مخاطباتشان به وجود آورند حداقل موجبات بروز تغییرات شناختی قابل ملاحظه‌ای را در آنان فراهم می‌آورند. این امر خصوصاً وقتی نمود عینی‌تری می‌یابد که نتیجه داشته باشیم در عصر انفجار اطلاعات، مخاطبان رسانه‌های جمعی در سپهری مترکبم از اخبار رویدادهای گوناگون شاورند و بنابراین به‌کاربردن ظرافت و اندکی هم بازیگرشی در ارائه اخبار به مخاطبان، حتی فرصت معنی‌سازی را نیز از آنان خواهد گرفت. به دیگر معنا، همانندسازی در وجهی بسیار قوی ظاهر خواهد شد و فرصت فکرکردن و معنی‌سازی را از کف مخاطب خواهد ربود.

■ **روزنامه‌های مورد بررسی در تیترهای اول خود ۷۱ بار از کلمات خارجی (پروژه، کنفرانس، کنترل، دیپلماتیک و...) استفاده کرده‌اند.**

■ **بیشترین توجه به شهرستانها (غیر از تهران) در تیترهای اول روزنامه‌ها، متعلق به روزنامه جمهوری اسلامی است (۱۶ مورد) و کمترین توجه مربوط به روزنامه سلام است (۴ مورد).**

■ **روزنامه‌های مورد بررسی در ۲۳ مورد تیترهای کاملاً یکسان داشته‌اند.**

در یک مطالعه موردی، تیترهای اول هفت روزنامه پرتیراژ و فارسی‌زبان تهرانی در سال ۱۳۷۳ مورد تجزیه و تحلیل محتوا قرار گرفت. روزنامه‌های مورد بررسی عبارت بودند از: ابرار، اطلاعات، جمهوری اسلامی، رسالت، سلام، کیهان و همشهری. در این پژوهش، روزنامه‌ها از تاریخ یکشنبه ۷۳/۱/۱۴ تا شنبه ۷۳/۱۲/۲۸ مورد بررسی قرار گرفتند و از آنجا که روزنامه‌های مزبور، روزانه و بدون وقفه منتشر شده‌اند، از هر روزنامه ۲۸۴ شماره و در مجموع ۱۹۸۸ روزنامه مطالعه و تیتر اول هر یک از آنها استخراج شده است. از لحاظ تعداد کلمات به کار رفته در تیترهای اول، جمع کل کلمات استفاده شده در سال ۷۳ معادل ۲۳ هزار و ۳۶۵ کلمه می‌باشد که به طور متوسط، سهم هر روزنامه در هر روز ۱۱/۷ کلمه است. جدول شماره ۱ تعداد کلمات استفاده شده در تیتر اول روزنامه‌ها در سال ۷۳ را نمایش می‌دهد:

طولانی‌ترین تیتر اول در روزنامه‌های سال ۷۳ با ۲۴ کلمه به روزنامه جمهوری اسلامی (مورد ۳) و کوتاهترین تیتر اول نیز با ۲ کلمه به روزنامه همشهری تعلق دارد. روزنامه جمهوری اسلامی در هریک از تاریخهای ۷۳/۳/۹، ۷۳/۹/۵ و ۷۳/۹/۲۴ از ۲۴ کلمه در تیتر اول خود استفاده کرده است که یکی از آنها به عنوان نمونه ذکر می‌شود:

«رییس جمهور: حقوق بانوان براساس قوانین پیشرو اسلامی تأمین می‌شود، هر حرکتی که بخواهد بنیان خانواده را تضعیف کند محکوم به شکست است ۷۳/۹/۵»
کوتاهترین تیتر اول سال ۷۳ نیز متعلق به روزنامه همشهری است: «سیلاد مبارک -۷۳/۱۰/۲۶» جدول شماره ۲ وضعیت کوتاهترین و بلندترین تیتر اول به کار رفته در روزنامه‌های مورد بررسی در سال ۷۳ را نشان می‌دهد:

جمهوری اسلامی؛ رییس جمهور: باید در فکر و عمل به شهدای هفتم تیر افتد کنیم و به راه آنها وفادار باشیم
رسالت؛ آقای فردوسی‌پور: مسئولین ادارات در صورت عدم اجرای احکام دیوان عدالت اداری برکنار می‌شوند
سلام؛ وزیر صنایع سنگین بی‌ثباتی سیاستهای ارزی کشور را مورد انتقاد قرار داد
کیهان؛ اطلاعات تازه درباره عامل بمب‌گذاری حرم امام رضا از زبان خانواده متهم همشهری؛ دکتر نجفی: باشگاه دانش‌پژوهان جوان تأسیس می‌شود
و اما از نظر حجم، سطح زیر چاپ مجموع تیترهای اول ۷ روزنامه تهران معادل ۵۷۱ هزار و ۶۲۴ سانتی‌متر مربع (معادل ۵۷/۲ متر مربع) بوده است که سهم سطح زیر چاپ هر تیتر اول به طور متوسط بیش از ۲۸۷ سانتیمتر مربع می‌باشد. جدول شماره ۳ میزان سطح زیر چاپ

روزنامه‌ها	ابرار	اطلاعات	جمهوری اسلامی	رسالت	سلام	کیهان	همشهری
تعداد کلمات کوتاهترین تیتر اول	۴	۵	۵	۳	۵	۴	۲
تعداد کلمات بلندترین تیتر اول	۲۲	۱۹	۲۴	۲۲	۲۱	۲۱	۲۳

جدول شماره ۲ - تعداد کلمات کوتاهترین و بلندترین تیتر اول به کار رفته در هریک از روزنامه‌ها

تیتر اول را به تفکیک روزنامه‌ها نشان می‌دهد. حجم‌ترین تیتر اول در سال ۷۳ مربوط به روزنامه جمهوری اسلامی در تاریخ ۷۳/۳/۱۶ با ۸۸۰ سانتیمتر مربع است با این عنوان: «تجدید میثاق باشکوه ملت با راه امام خمینی» و کوچکترین تیتر اول نیز با ۴۸ سانتیمتر مربع متعلق به روزنامه همشهری در تاریخ ۷۳/۲/۱۷ می‌باشد با این عنوان: «میزان مصرف ارز در کشور کنترل می‌شود» جدول شماره ۴ کوچکترین و بزرگترین تیتر اول هر روزنامه از نظر سطح زیر چاپ را نمایش می‌دهد.

برای تقریب به ذهن و تجسم اندازه تیترهای اول در سال ۷۳ به نمودار شماره (۱) توجه کنید.

سطح هاشور خورده در این نمودار، بیانگر مجموع سطح زیر چاپ تیتر اول هر روزنامه در سال ۷۳ است و سطح سیاه نمایانگر مجموع سطح زیر چاپ صفحه اول همان روزنامه‌ها در سال مزبور می‌باشد. بنابراین نسبت اندازه حجم

در سال ۷۳ روزنامه‌های تهران در ۲۳ مورد تیترهایی یکسان (از نظر موضوع) داشته‌اند. از سوی دیگر، تیتر اول روزنامه‌های مورد مطالعه در ۱۶ مورد نیز با یکدیگر کاملاً متفاوت بوده است. به یک مورد توجه کنید: ۴شنبه ۷۳/۴/۸ ابرار؛ شیوخ عرب در دام تبلیغات غرب / قبيله در یک سرزمین نمی‌گنجد
اطلاعات؛ آغاز مذاکرات سران ایران و جمهوری آذربایجان

روزنامه‌ها	کیهان	جمهوری اسلامی	رسالت	اطلاعات	ابرار	سلام	همشهری	جمع
جمع تعداد کلمات تیتر اول	۳۶۱۲	۳۵۲۳	۳۴۴۱	۳۳۰۹	۳۲۷۸	۳۲۲۷	۲۹۶۵	۲۳۳۶۵
متوسط تعداد کلمات تیتر اول در هر شماره	۱۲/۷	۱۲/۴	۱۲/۱	۱۱/۶	۱۱/۵	۱۱/۴	۱۰/۴	۱۱/۷

جدول شماره ۱ - تعداد کلمات استفاده شده در تیتر اول روزنامه‌ها در سال ۷۳

■ طولانی‌ترین تیتر اول در روزنامه‌های سال ۷۳ مربوط به روزنامه جمهوری اسلامی است (۲۴ کلمه - ۳ مورد) و کوتاه‌ترین تیتر اول با دو کلمه متعلق به روزنامه همشهری است.

■ از میان ۱۹۸۸ تیتر اول بررسی شده، ۱۷۱۵ تیتر مربوط به رویدادهای داخلی است (۸۶/۳ درصد) و ۲۷۳ تیتر (۱۳/۷ درصد) به رویدادهای خارجی مربوط است.

■ محتوای ۷۳۲ تیتر اول از میان ۱۹۸۸ تیتر بررسی شده، نقل قول از افراد و شخصیت‌های مختلف است. بیشترین استفاده از نقل قول مربوط به روزنامه ابرار با ۱۴۴ مورد و کمترین آنها مربوط به روزنامه همشهری با ۷۳ مورد است.

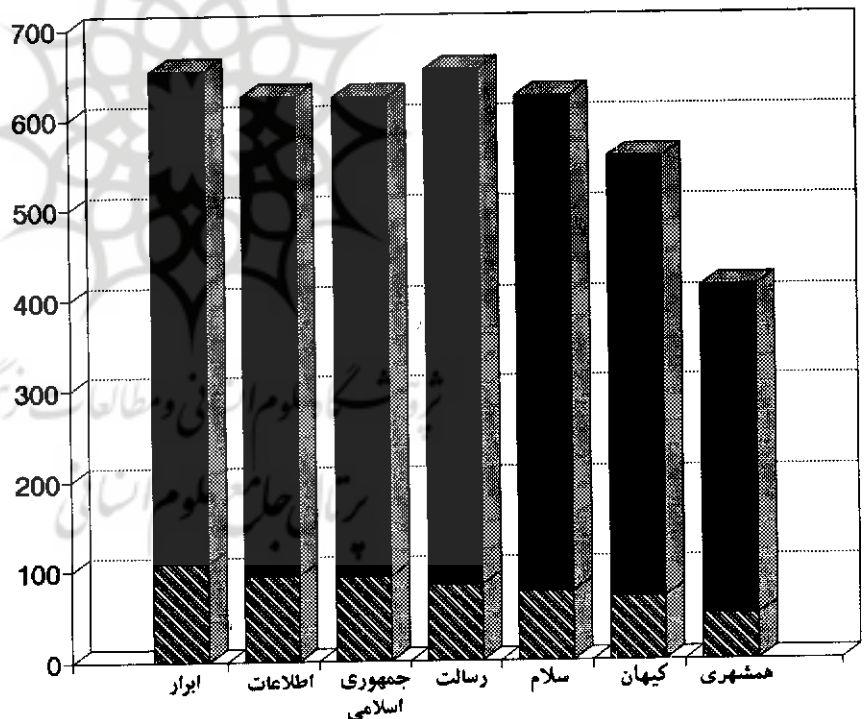

روزنامه‌ها	اطلاعات	جمهوری اسلامی	ابرار	کیهان	سلام	رسالت	همشهری	مجموع
مجموع سطح زیرچاپ تیتر اول	۱۰۸۰۰۶	۹۳۷۴۴	۹۳۲۵۱	۸۳۲۰۷	۷۵۵۷۰	۶۹۲۱۵	۲۸۶۳۱	۵۷۱۶۲۴
سهم متوسط سطح زیرچاپ تیتر اول	۲۸۰/۳	۳۳۰/۱	۳۲۸/۳	۲۹۳	۲۶۶/۱	۲۴۳/۷	۱۷۱/۲	۲۸۷/۵

جدول شماره ۳- سطح زیر چاپ اختصاص یافته به تیتر اول در روزنامه‌ها

روزنامه‌ها	ابرار	اطلاعات	جمهوری اسلامی	رسالت	سلام	کیهان	همشهری
کمترین سطح زیر چاپ	۱۰۵	۱۵۴	۱۰۵	۸۸	۷۸	۱۲۰	۴۸
بیشترین سطح زیر چاپ	۸۴۰	۷۱۶	۸۸۰	۷۲۸	۶۲۴	۷۱۶	۴۹۳

جدول شماره ۴- کمترین و بیشترین سطح زیر چاپ اختصاص یافته به تیتر اول در روزنامه‌های مورد بررسی

نمودار شماره (۱)

مورد، روزنامه جمهوری اسلامی در ۹۸ مورد، روزنامه رسالت در ۱۳۱ مورد، روزنامه سلام در ۷۷ مورد و روزنامه کیهان در ۸۶ مورد از نقل قول در تیتر اول خود بهره برده‌اند.

از لحاظ دانش روزنامه‌نگاری، نیمی از تیترهای اول از ارزش خبری شهرت استفاده شده است (۸۸۷ مورد). در ۵۶۴ مورد از ارزش دربرگیری، در ۲۵۶ مورد از ارزش تضاد و

می‌شود در ارتباط با خبر رخدادهای خارجی است.

در مجموعه ۱۹۸۸ تیتر اول روزنامه‌ها در سال ۷۳، محتوای ۷۳۲ تیتر اول، نقل قول از افراد و شخصیت‌های مختلف می‌باشد که در این میان بیشترین استفاده را روزنامه ابرار با ۱۴۴ مورد و کمترین استفاده را روزنامه همشهری با ۷۳ مورد داشته‌اند. روزنامه اطلاعات در ۱۲۳

تیترهای اول هر روزنامه در سال مورد بررسی، به کل سطح زیرچاپ صفحه اول همان روزنامه به دست می‌آید.

از میان ۱۹۸۸ تیتر اول بررسی شده ۱۷۱۵ تیتر، مربوط به رویدادهای داخلی است که ۸۶/۳ درصد تیترهای اول سال ۷۳ را تشکیل می‌دهد و مابقی یعنی ۲۷۳ تیتر نیز که ۱۳/۷ درصد تیترهای اول این سال را شامل

* اعداد فارسی نشانه تعداد تیترهای داخلی و اعداد لاتین نشانه تعداد تیترهای خارجی است.

نام روزنامه	ارزش خبری	شهرت	دربرگیری	تضاد	مجاورت	عدد	استثنا	جمع
ایربر	۱۵۶	۴	۵۷	۱۸	۷	۵	۰	۲۴۳
اطلاعات	۱۴۹	۱	۷۶	۸	۲۲	۱۴	۰	۲۶۹
جمهوری اسلامی	۱۳۵	۰	۴۹	۱۳	۱۲	۷	۰	۲۱۶
رسالت	۱۵۳	۰	۵۹	۹	۱۴	۹	۱	۲۴۵
سلام	۷۹	۴	۹۹	۱۷	۱۲	۲۳	۰	۲۳۰
کیهان	۱۰۷	۱	۹۳	۱۷	۱۲	۱۱	۰	۲۴۰
همشهری	۹۴	۴	۱۲۷	۲	۱۹	۳۰	۰	۲۷۲
جمع	۸۷۳	۱۴	۵۶۰	۸۴	۹۸	۹۹	۱	۱۷۱۵
								۲۷۳

جدول شماره ۵- ارزشهای خبری در تیترهای اول روزنامه‌ها

خارجی متعلق به روزنامه جمهوری اسلامی با سهم بیش از ۲۳ درصد تیترهای این روزنامه و کمترین تیترهای خارجی نیز مربوط به روزنامه همشهری با سهم کمتر از ۵ درصد تیترهای اول این روزنامه می‌باشد.

برای تقریب به ذهن، نمودار شماره (۲) نسبت تیترهای اول داخلی سال ۷۳ در روزنامه‌های مورد بررسی را به مجموع تیترهای اول این سال نمایش می‌دهد. در این نمودار، قسمت هاشور خورده نمایانگر حجم تیترهای داخلی و قسمت تیره رنگ نیز بیانگر حجم تیترهای خارجی است.

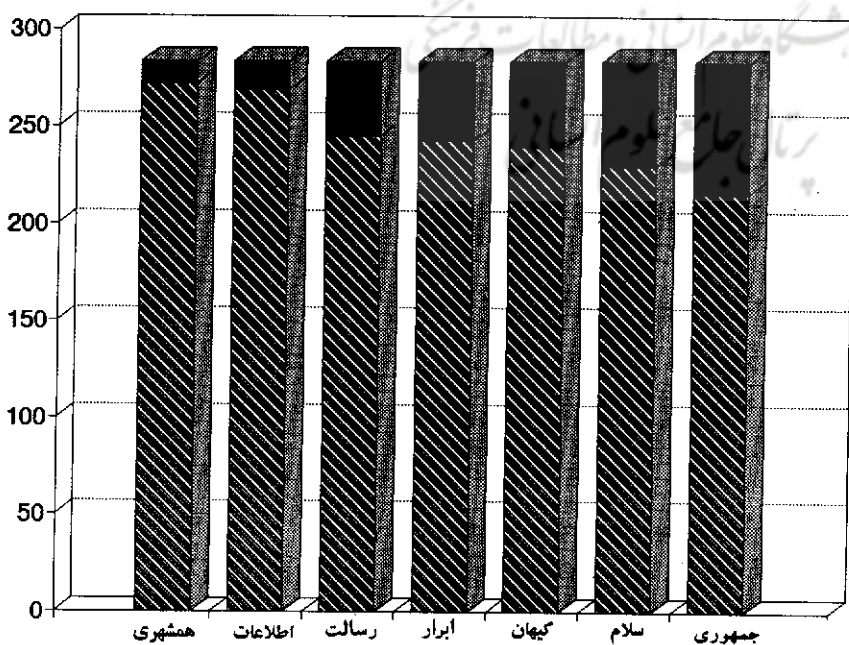
از میان اخبار خارجی، ۱۱۸ تیتراول مربوط به رویدادهای منطقه آسیا و اقیانوسیه (بیشترین «سلام» با ۳۹ مورد و کمترین «اطلاعات» با ۲ مورد)، ۷۴ تیتراول مربوط به قاره اروپا (بیشترین «جمهوری اسلامی» با ۱۹ مورد و کمترین «همشهری» با یک مورد)، ۳۵ تیتراول مربوط به قاره آمریکا (بیشترین «کیهان» با ۱۲ مورد و کمترین «همشهری» با یک مورد)، ۸ تیتراول مربوط به قاره آفریقا (بیشترین «ایربر» با ۳ مورد و کمترین «همشهری» و «اطلاعات» با صفر مورد)، ۱۰۰ تیتراول مربوط به کشورهای اسلامی (بیشترین «جمهوری اسلامی» با ۳۰ مورد و کمترین «همشهری» با یک مورد)، ۳۸ تیتراول مربوط به فلسطین (بیشترین «جمهوری اسلامی» با ۱۶ مورد و کمترین «همشهری» با یک مورد)، ۳۹

تیترهای روزنامه ایربر، بیش از ۹۴ درصد تیترهای روزنامه اطلاعات، بیش از ۷۶ درصد تیترهای روزنامه جمهوری اسلامی، بیش از ۸۶ درصد تیترهای روزنامه رسالت، بیش از ۸۰ درصد تیترهای روزنامه سلام، بیش از ۸۴ درصد تیترهای روزنامه کیهان و سرانجام بیش از ۹۵ درصد تیترهای اول روزنامه همشهری را اخبار وقایع داخلی تشکیل داده است. بدین ترتیب بیشترین تیترهای اول

برخورده، در ۱۷۵ مورد از ارزش مجاورت و در ۱۰۵ مورد نیز از ارزش فراوانی مقدار و تعداد استفاده شده است. از میان ۱۹۸۸ تیتراول در سال ۷۳، تنها روزنامه رسالت و آن هم فقط یکبار از ارزش شگفتی و استثنا بهره برده است. این تیتراول از فتح قله کلیمانجارو توسط یک جانباز خبر می‌دهد (جدول شماره ۵ میزان استفاده روزنامه‌ها از انواع ارزشهای خبری در بخشهای داخلی و خارجی را نشان می‌دهد).

همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، به غیر از ارزش تضاد، در مابقی موارد تعداد تیترهای داخلی بیش از رویدادهای خارجی است. این موضوع نشان‌دهنده توجه روزنامه‌های کشور به اخبار رویدادهای ناخوشایند و منفی جهان خارج است. جالب این که در انتخاب کلمات مربوط به این تیترها معمولاً از صفت‌هایی چون تجاوز، اشغال، خائن، وحشیانه، توطئه کور، جنایتکار و امثالهم کراراً استفاده شده است. بدین ترتیب مجموع تیترهای خارجی و غیرمنفی در روزنامه‌های مورد بررسی تنها ۷۴ مورد می‌باشد و در ۱۹۹ مورد دیگر، تیترها عموماً چهره‌ای منفی از جهان اطراف ما ترسیم می‌کنند.

همانگونه که پیشتر گفته شد ۱۷۱۵ تیتراول یعنی بیش از ۴ تیترهای اول سال ۷۳ مربوط به رویدادهای داخلی است. این امر بیانگر توجه عمیق روزنامه‌ها به رخدادهای داخلی است. به نحوی که بیش از ۸۵ درصد

نمودار شماره (۲)

تیتراول مربوط به بوسنی و هرزگوین (بیشترین «جمهوری اسلامی» با ۱۰ مورد و کمترین «همشهری» با صفر مورد)، ۲۱ تیتراول مربوط به وقایع چچن (بیشترین «جمهوری اسلامی» با ۹ مورد و کمترین «ابزار» و «اطلاعات» با صفر مورد)، ۹ تیتراول مربوط به افغانستان (بیشترین «سلام» با ۴ مورد و کمترین «اطلاعات»، «کیهان» و «همشهری» با صفر مورد) و بالاخره ۱۹ تیتراول مربوط به رویدادهای ایالات متحده آمریکا (بیشترین «کیهان» با ۹ مورد و کمترین «اطلاعات» و «همشهری» با صفر مورد) می‌باشد.

در نگارش تیترهای اول سال ۷۳، روزنامه ابرار از ۳۴ کشور جهان نام برده است که از این میان نام ایالات متحده آمریکا ۳۰ بار تکرار شده و پس از آن سهم عراق، بوسنی و اسرائیل هر یک معادل ۱۰ می‌باشد. روزنامه اطلاعات در همین زمان از نام ۱۸ کشور جهان و در مجموع ۴۴ بار استفاده کرده است که نام بوسنی بیش از سایرین تکرار شده (۱۲ بار) و به دنبال آن ۵ بار از آمریکا نام برده شده است. در روزنامه جمهوری اسلامی نیز نام ۲۴ کشور در تیترهای اول سال ۷۳ آورده شده است که جمع استفاده از نام آنها به ۱۴۲ مورد می‌رسد. روزنامه جمهوری اسلامی از نام رژیم اشغالگر قدس ۲۷ بار استفاده کرده و به دنبال آن از آمریکا و بوسنی هر یک ۲۳ بار یاد شده است. روزنامه رسالت در تیترهای اول خود از نام ۲۱ کشور و در مجموع ۸۴ بار از نام کشورها استفاده کرده است. این روزنامه با تکرار نام آمریکا در ۲۴ تیتراول خود بیشترین توجه را به این کشور داشته و پس از آن بوسنی ۱۴ بار تکرار شده است. در روزنامه سلام نام ۳۱ کشور در تیترهای اول سال ۷۳ آورده شده است و جمع استفاده از نام این کشورها به ۱۲۵ مورد می‌رسد. روزنامه سلام از نام رژیم صهیونیستی در ۲۵ مورد استفاده کرده و به دنبال آن نام آمریکا ۲۱ بار ذکر شده است.

روزنامه کیهان در سال گذشته از نام ۲۶ کشور جهان و در نهایت ۱۰۲ بار استفاده کرده است که در این میان نام آمریکا بیش از سایرین تکرار شده (۳۰ بار) و به دنبال آن از بوسنی ۱۷ بار سخن به میان آمده است و سرانجام در روزنامه همشهری نام ۱۵ کشور در تیترهای اول سال ۷۳ آورده شده که جمع استفاده از نام آنها را به ۲۷ مورد می‌رساند. روزنامه مزبور از نام آمریکا ۶ بار استفاده نموده و به دنبال آن نام

ترکیه ۴ بار ذکر شده است.

روزنامه‌های مورد بررسی در متن تیترهای اول خود ۷۱ بار از کلمات خارجی استفاده کرده‌اند. مراد از کلمات خارجی کلمات غیرفارسی است که اسم نیز نیستند و در عین حال معادل برای آنها وجود دارد. برای مثال این روزنامه‌ها بارها از کلماتی چون: پروژه، کنفرانس، کنترل، دیپلماتیک و امثالهم استفاده نموده‌اند در حالی که برای آنها امکان استفاده از واژه‌های فارسی روان نیز وجود داشته است. در این شمارش کلماتی چون پتروشیمی، بودجه، پست، بانک و امثالهم که هنوز برای آنها معادل فارسی وجود ندارد، به حساب نیامده‌اند. (جدول شماره ۶ نحوه توزیع کاربرد کلمات لاتین در روزنامه‌ها را نشان می‌دهد).

از میان اخبار داخلی، ۶۸ تیتراول روزنامه‌های سال ۷۳ راجع به رویدادهای شهرستانهای کشور (به استثنای تهران) می‌باشد. بیشترین توجه به رخدادها در شهرستانها را روزنامه جمهوری اسلامی با ۱۶ مورد داشته و کمترین توجه از جانب روزنامه سلام با ۴ مورد بوده است. بدین ترتیب روزنامه ابرار ۷ بار، روزنامه اطلاعات ۱۳ بار، روزنامه رسالت ۵ بار، روزنامه کیهان ۱۲ بار و روزنامه همشهری ۱۱ بار وقایع مربوط به شهرستانهای کشور را در تیتراول خود جای داده‌اند.

○ اخبار توسعه

در سال ۷۳، برنامه اول توسعه پایان یافت و بررسی برنامه دوم توسعه به عنوان مهمترین عملکرد مجلس در سال گذشته، مدتها در

روزنامه‌ها	کیهان	ابزار	اطلاعات	رسالت	سلام	جمهوری اسلامی	همشهری	جمع
تعداد کلمات لاتین	۱۷	۱۴	۱۲	۱۲	۱۱	۳	۲	۷۱
درصد	۲۳/۹	۱۹/۷	۱۶/۹	۱۶/۹	۱۵/۵	۴/۳	۲/۸	۱۰۰

جدول شماره ۶ - تعداد کلمات لاتین به کار رفته در تیترهای اول هر روزنامه

روزنامه‌ها	همشهری	اطلاعات	سلام	کیهان	ابزار	جمهوری اسلامی	رسالت
تعداد اخبار توسعه	۱۳۳	۷۸	۷۰	۵۶	۳۵	۳۱	۲۵
سهم، نسبت به تیترهای سال ۷۳	۴۶/۸	۲۷/۵	۲۴/۶	۱۹/۷	۱۲/۳	۱۰/۹	۸/۸

جدول شماره ۷ - انعکاس اخبار توسعه در تیترهای اول روزنامه‌ها

روزنامه‌ها	ابزار	اطلاعات	جمهوری اسلامی	رسالت	سلام	کیهان	همشهری	جمع
اقتصادی	۶۳	۱۰۷	۵۹	۵۹	۱۰۴	۹۹	۱۱۱	۶۰۲
سیاسی	۷۵	۶۹	۷۱	۸۰	۵۳	۷۲	۳۹	۴۵۹
اجتماعی	۶۶	۶۰	۶۲	۷۵	۵۴	۴۹	۸۰	۴۴۶
فرهنگی	۳۹	۳۳	۲۴	۳۱	۱۹	۲۰	۴۲	۲۰۸
جمع	۲۴۳	۲۶۹	۲۱۶	۲۴۵	۲۳۰	۲۴۰	۲۷۲	۱۷۱۵

جدول شماره ۸ - تقسیم‌بندی موضوعی تیترهای اول روزنامه‌ها

■ **روزنامه‌های مورد بررسی در تیترهای اول خود ۷۱ بار از کلمات خارجی (پروژه، کنفرانس، کنترل، دیپلماتیک) استفاده کرده‌اند.**

■ **بیشترین تیترهای اول خارجی متعلق به روزنامه جمهوری اسلامی (۲۳ درصد) و کمترین تیترهای اول خارجی متعلق به روزنامه همشهری (۵ درصد) است.**

موضوع	روزنامه‌ها	ابرار	اطلاعات	جمهوری اسلامی	رسالت	سلام	کیهان	همشهری	جمع
گرانی	۱۹	۲۶	۲۵	۱۶	۳۱	۵۱	۱۶	۱۸۴	
پولی - بانکی	۱۳	۹	۱	۴	۲۴	۷	۲۷	۸۵	
صنعت و معدن	۳	۱۹	۷	۲	۸	۱۰	۱۰	۵۹	
انرژی	۳	۹	۶	۶	۸	۶	۱۴	۵۲	
برنامه و بودجه	۴	۴	۰	۱۳	۱۱	۵	۱۳	۵۰	
تجارت	۳	۷	۰	۳	۸	۳	۱۴	۲۸	
مسکن	۲	۳	۱	۱	۴	۳	۹	۲۳	
کشاورزی	۲	۵	۵	۲	۲	۳	۴	۲۳	
اکو	۳	۴	۲	۱	۰	۲	۱	۱۳	
حمل و نقل	۲	۵	۰	۱	۲	۱	۰	۱۱	
سایر	۹	۱۶	۱۲	۱۰	۶	۸	۳	۶۴	
جمع	۶۳	۱۰۷	۵۹	۵۹	۵۹	۱۰۴	۹۹	۱۱۱	

جدول شماره ۹ - تفکیک موضوعات مختلف اقتصادی در تیترهای اول روزنامه‌ها

موضوع	روزنامه‌ها	ابرار	اطلاعات	جمهوری اسلامی	رسالت	سلام	کیهان	همشهری	جمع
نظامی	۱	۶	۴	۱	۳	۵	۲	۲۲	
قضایی	۰	۱	۲	۴	۳	۳	۱	۱۴	
مجلس	۱	۱	۲	۵	۰	۲	۲	۱۳	
انرژی هسته‌ای	۰	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۳	
سایر	۷۳	۵۸	۶۳	۷۰	۴۷	۶۲	۳۴	۴۰۷	
جمع	۷۵	۶۹	۷۱	۸۰	۵۳	۷۲	۳۹	۴۵۹	

جدول شماره ۱۰ - تفکیک موضوعات مختلف سیاسی در تیترهای اول روزنامه‌ها

دستور کار این نهاد بزرگ کشور قرار داشت. از دیگر سو، کشور ما به واسطه اجرای برنامه‌های توسعه و نیز بازسازی در حال اجرای طرح‌های بسیاری است و در کنار انعکاس اخبار این فعالیتها، اظهارات مخالف و موافق پیرامون آنها همواره جایگاه خاص خود را داشته است. در باب اخبار توسعه یک تعریف استاندارد وجود دارد. براساس این تعریف، اخبار توسعه به اخبار فعالیت‌هایی گفته می‌شود که توسط انسان و برای رفاه حال انسان انجام شده باشد. حال اگر این تعریف، معیار سنجش اخبار توسعه باشد، باید بگوییم در سال ۷۳، اخبار توسعه در مجموع ۴۲۸ بار در تیترهای اول روزنامه‌های کشور جای گرفته است. این تعداد معادل ۲۱/۵ درصد تیترهای اول سال مذکور و معادل ۲۵ درصد تیترهای داخلی در این سال می‌باشد. جدول شماره ۷ توزیع انعکاس اخبار توسعه در روزنامه‌ها را نمایش می‌دهد.

از نظر موضوعی، تیترهای داخلی روزنامه‌ها را می‌توان به ۴ دسته عمده سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تقسیم کرد. بدیهی است که هر یک از این ۴ بخش، خود به زیر بخشهایی نیز تقسیم می‌شوند. در یک نگاه کلی می‌توان این چنین استنباط نمود که روزنامه‌های ابرار، جمهوری اسلامی و رسالت بیشترین توجه را به موضوع‌های سیاسی معطوف داشته‌اند و در روزنامه‌های اطلاعات، سلام، کیهان و همشهری موضوع‌های اقتصادی اغلب طرف توجه بوده و موضوع‌های اجتماعی و فرهنگی همواره در رده‌های بعدی قرار داشته‌اند. جدول شماره ۸ نحوه توزیع تیترهای اول هر روزنامه را براساس موضوع نمایش می‌دهد.

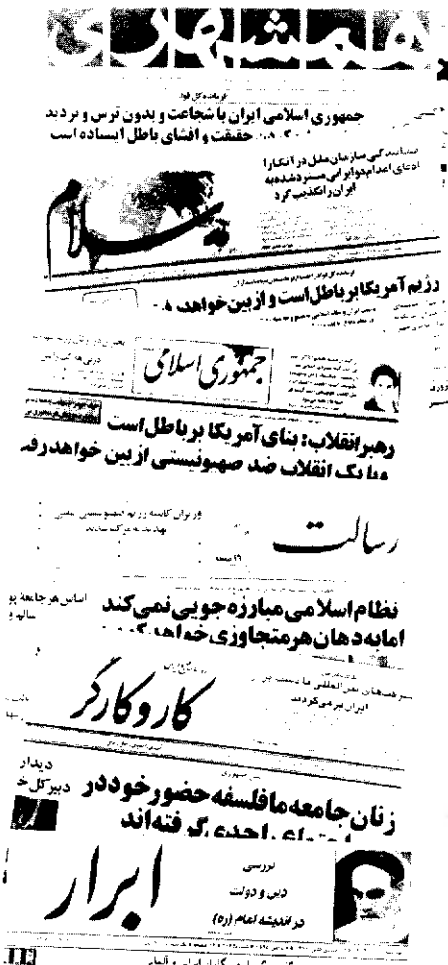
در هر یک از چهار موضوع فوق زیربخش‌های گوناگونی وجود دارد. از جمله در بخش اخبار رخدادهای اقتصادی، زیربخش‌ها را اخبار مربوط به اکو، گرانی، برنامه دوم توسعه و بودجه ۷۴، مسکن، حمل و نقل، تجارت، کشاورزی، انرژی، پولی - بانکی و صنعت و معدن شامل می‌شود (توجه هر یک از روزنامه‌ها به این زیربخش‌ها در جدول شماره ۹ آمده است). جدول شماره ۹ نشان می‌دهد که بیشترین توجه روزنامه‌ها به اخبار گرانی بوده و کمترین عنایت را به بخش حمل و نقل نشان داده‌اند.

در بخش اخبار رویدادهای سیاسی، زیربخش‌ها شامل موضوعات نظامی، مجلس، قوه قضاییه و اخبار مربوط به انرژی هسته‌ای می‌باشد (جدول شماره ۱۰ این زیربخش‌ها را به تفکیک روزنامه‌ها نشان می‌دهد) همانطور که از جدول برمی‌آید بیشترین توجه در بخش سیاسی مربوط به اخبار رخدادهای نظامی است و کمترین توجه به انرژی هسته‌ای تعلق دارد. باید توجه داشت که بخش «سایر» در جداول مورد بررسی، علی‌رغم داشتن مقدار زیاد، مورد احتساب واقع نشده است، زیرا موارد شمارش شده در این بخش دارای پراکندگی زیادی از حیث موضوعی بوده‌اند که جمع هر کدام به جمع کمترین زیربخش‌ها هم نمی‌رسد.

در بخش اخبار اجتماعی، زیربخش‌ها عبارت‌اند از: اخبار حوادث، زنان، جوانان، بهداشت و درمان و تأمین اجتماعی، محیط

زیست، ورزش و مسائل شهری و شهرنشینی (در جدول شماره ۱۱ میزان توجه روزنامه‌ها به این زیربخش‌ها را به تفکیک می‌توان مشاهده کرد). همانطور که در جدول هم دیده می‌شود بیشترین توجه به اخبار بهداشت، درمان و تأمین اجتماعی شده و اخبار ورزشی نیز کمتر از دیگر زیربخش‌ها طرف توجه بوده و تنها روزنامه همشهری از آن استفاده کرده است.

زیربخش‌های اخبار فرهنگی شامل اخبار آموزش و پرورش، دانشگاهها و آموزش عالی، کستاب، ماهواره، مطبوعات و بالاخره صداوسیما می‌باشد (جدول شماره ۱۲ به تفکیک زیربخش‌ها، تعداد تیترهای اول روزنامه‌ها را نشان می‌دهد). همانطور که در جدول دیده می‌شود اخبار مربوط به بخش آموزش و پرورش بیش از دیگر زیربخش‌ها مورد توجه روزنامه‌ها بوده و تیترهای مربوط به مطبوعات کمترین تعداد را دارا بوده است که

روزنامه‌ها / موضوع	ابرار	اطلاعات	جمهوری اسلامی	رسالت	سلام	کیهان	همشهری	جمع
بهداشت و درمان	۲	۵	۱	۳	۸	۴	۶	۲۹
حوادث	۴	۲	۲	۳	۳	۲	۸	۲۴
زنان	۴	۳	۲	۰	۴	۱	۴	۱۸
شهرنشینی	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲	۱۵
محیط زیست	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۱۲	۱۵
جوانان	۲	۱	۰	۱	۰	۲	۴	۱۰
ورزش	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴	۴
سایر	۴۹	۴۸	۵۷	۶۸	۳۹	۴۰	۳۰	۳۳۱
جمع	۶۶	۶۰	۶۲	۷۵	۵۴	۴۹	۸۰	۴۴۶

جدول شماره ۱۱ - تفکیک موضوعات مختلف اجتماعی در تیترهای اول روزنامه‌ها

روزنامه‌ها / موضوع	ابرار	اطلاعات	جمهوری اسلامی	رسالت	سلام	کیهان	همشهری	جمع
آموزش و پرورش	۶	۹	۱	۳	۳	۱	۸	۳۱
دانشگاهها	۱	۳	۲	۴	۵	۴	۹	۲۸
کتاب	۳	۷	۲	۳	۵	۴	۳	۲۷
صدا و سیما	۶	۲	۲	۴	۱	۲	۴	۲۱
ماهواره	۸	۰	۲	۳	۱	۲	۰	۱۶
مطبوعات	۵	۳	۱	۱	۰	۲	۳	۱۵
سایر	۱۰	۹	۱۴	۱۳	۴	۵	۱۵	۷۰
جمع	۳۹	۳۳	۲۴	۳۱	۱۹	۲۰	۴۲	۲۰۸

جدول شماره ۱۲ - تفکیک موضوعات مختلف فرهنگی در تیترهای اول روزنامه‌ها

■ **بیشترین توجه به شهرستانها (غیر از تهران) در تیترهای اول روزنامه‌ها، متعلق به روزنامه جمهوری اسلامی است (۱۶ مورد) و کمترین توجه مربوط به روزنامه سلام است (۴ مورد).**

جریان اخبار و رویدادها باشد و در روزنامه اخیر شاهد برجسته شدن تیتری غیر از اخبار مورد نظرش باشد چه اتفاقی خواهد افتاد؟ و اگر این یک شهروند به جامعه‌ای تبدیل شود، چه روی خواهد داد؟

به نظر می‌رسد بدهی‌ترین واکنش جامعه مخاطبان نسبت به چنین امری (البته در میان مدت) بی‌اعتمادی نسبی به رسانه‌ها باشد و باز هم به نظر می‌رسد این اتفاق تا حدودی رخ داده است که عمده‌ترین دلایل آن: اول، احساس وابستگی رسانه‌ها به دولت است که طبعاً اجازه فعالیت مستقل به آنان را نمی‌دهد و

سخنی در میان نیست معادل ۲۸ درصد کل تیترهای اول سال ۷۳ می‌شود.

جدول شماره ۱۳ سهم منابع مختلف خبری در اخبار اول روزنامه‌های سال ۷۳ رانمایش می‌دهد.

○ نتیجه‌گیری

همانطور که در ابتدا ذکر شد، در جامعه‌ای که انفجار اطلاعات در آن رخ داده است، فرصتی برای فکر کردن و معنی‌سازی باقی نمی‌ماند. اما در جامعه‌ای مثل جامعه ما که واجد خلاءهای عمده اطلاعاتی است، این مجال برای مخاطبان رسانه‌ها وجود دارد تا با فکر کردن و مقایسه رویدادهای اطراف خود با اخبار برجسته شده توسط رسانه‌ها، به سبک و سنگین کردن آنها بپردازند. در نظر بیاورید که یک شهروند ایرانی روزنامه‌ای را خریداری و شروع به خواندن اخبار و مطالب آن کند، اگر این شهروند از طریق دیگر رسانه‌ها هم در

این امر، یا بیانگر بی‌توجهی مطبوعات به مسائل خود است و یا از تواضع آنها ناشی می‌شود.

○ منبع در تیترهای اول

و سرانجام، ۱۹۸۸ تیتراژ اول سال گذشته از منابع خبری مختلف دریافت شده‌اند که سهم خبرنگاران روزنامه‌ها در این میان از سایرین بیشتر است و به دنبال آن اخباری قرار دارند که نام منبع آنها ذکر نشده است. و پس از آن جمهوری اسلامی مهم‌ترین منبع اخبار تیتر اول روزنامه‌های سال گذشته بوده است. در این میان سهم منابع غیرایرانی در کل تیترهای اول سال ۷۳ معادل ۵/۰ درصد می‌باشد (۱۱ مورد) و اگر مواردی که منبع آنها ذکر نشده را کنار بگذاریم سهم منابع غیرایرانی در کل تیترهای اول سال ۷۳ معادل ۱/۱۳٪ منابع داخلی یعنی معادل ۷۱/۵ درصد خواهد بود (۱۴۲۲ مورد). بدین ترتیب سهم ۵۵۵ خبری که از نام منبع آنها

■ مهمترین منبع خبر در تیترهای اول مورد بررسی، خبرنگاران روزنامه‌ها بوده‌اند. پس از آن اخباری قرار دارند که نام منبع آنها ذکر نشده و پس از آن خبرگزاری جمهوری اسلامی به عنوان سومین منبع مورد استفاده قرار گرفته است.

بندرعباس، درگذشت حجت‌الاسلام والمسلمین حاج‌سیداحمد آقاخیمینی، ارتحال حضرت آیت‌الله العظمی اراکی، انفجار بمب در حرم رضوی، سقوط هواپیمای مسافری آسمان، سقوط هواپیمای حامل فرماندهان نیروی هوایی، افتتاح کارخانه پتروشیمی بندر امام خمینی، بهره‌برداری از سد پانزدهم خرداد، اختلاس چندین میلیارد تومانی در بانک صادرات، بحث داغ ماهواره، پیمان صلح ساف و رژیم صهیونیستی، پیمان صلح اردن و رژیم صهیونیستی جنگ داخلی در یمن، کنفرانس

در نحوه انعکاس مطالب، چرا بین رسانه‌های جمعی و مخاطبان فاصله زیادی وجود دارد؟ آیا اصحاب قلم جملگی دچار خودسانسوری هستند؟ آیا از عدم تخصص کافی برخوردارند؟ و آیا آنان در نحوه انعکاس مطالب، قصد دارند حساسیتها و نقطه‌نظرات خاص خود را به مخاطبان نشان الفا کنند؟

در این که مطبوعات ما دچار خودسانسوری هستند، تردیدی وجود ندارد. عدم شناخت مرزهای نشر اخبار، عدم آگاهی از خط قرمزی که منافع ملی را از مابقی قضایا جدا می‌کند، وابستگی‌های خاص به افراد و گروهها و غیره از جمله عوامل خودسانسوری در مطبوعات ماست. عدم تخصص قلم به‌دستها در مطبوعات نیز از آن حدیثهای کهنه و مکرر است. در همین تحقیق دقت کنید: ما در کلاسهای آموزش روزنامه‌نگاری آموخته‌ایم که تیتراژ باید کوتاه و کامل و دربرگیرنده همه عناصر لازم باشد. اما میانگین تعداد کلمات تیتراژ روزنامه‌های ما ۱۱/۷ کلمه است. به ما آموخته‌اند که نقل قول از دیگران در حقیقت مایه گذاشتن از آنهاست و خلاصه آن که بر خوردی انفعالی و به قولی، کاهلی در نگارش اخبار است. اما می‌دانیم که ۳۷ درصد تیترهای اول سال ۷۳ براساس نقل قولها تنظیم شده است. و بالاخره می‌دانیم که بیش از ۶۶ درصد تیترهای اول سال گذشته را روزنامه‌ها تهیه نکرده‌اند بلکه از منابع خبری دیگر تأمین نموده‌اند.

در کنار این دو نقیصه، ویژگی القای نظرات خاص مطبوعات به مخاطبان هم وجود دارد. اگر در ساختار اداری و مدیریتی روزنامه‌ها دقت کنیم، درمی‌یابیم که هرکدام تلاش دارند تا نقطه‌نظرات خاص یک جناح فکری و یا سیاسی را اشاعه دهند که البته برای جامعه ما یک امر بسیار لازم و مفید است اما آیا اخبار و رویدادها تا این حد قابلیت انعطاف دارند که همواره براساس آنچه ما می‌خواهیم روی دهند و به اصطلاح، همه را راضی کنند؟ به یاد داشته باشیم که لازمه حفظ مخاطب، جلب رضایت و اعتماد اوست. ابتدا، رضایت و سپس اعتماد حاصل می‌شود. آیا می‌توانیم ادعا کنیم که رضایت و اعتماد مخاطبانمان را جلب کرده‌ایم؟

حاشیه:

۱. ده خبر مهم سال ۶۹ از نظر مردم تهران - محمود عمادی کوچک - فصلنامه رسانه، شماره ۶، تابستان ۱۳۷۰

روزنامه‌ها / موضوع	ابرار	اطلاعات	جمهوری اسلامی	رسالت	سلام	کیهان	همشهری	جمع
خود روزنامه	۸۰	۹۷	۶۴	۱۱۹	۸۵	۸۹	۱۳۶	۶۷۰
بدون ذکر منبع	۵۶	۷۳	۸۹	۸۰	۵۴	۱۴۰	۶۳	۵۵۵
ایرنا	۱۰۸	۸۳	۹۴	۷۳	۱۱۵	۲۵	۳۴	۵۳۲
روابط عمومی‌ها	۲۳	۲۵	۲۰	۵	۲۲	۲۳	۴۰	۱۶۸
واحد مرکزی خبر	۲	۵	۱۷	۷	۸	۴	۹	۵۲
رویتر	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳
فرانس پرس	۰	۱	۰	۰	۰	۲	۰	۳
بی‌بی‌سی	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۲
سی.ان.ان.	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲
اسوشیتد پرس	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱
جمع	۲۸۴	۲۸۴	۲۸۴	۲۸۴	۲۸۴	۲۸۴	۲۸۴	۱۹۸۸

جدول شماره ۱۳ - سهم منابع مختلف خبری در تیترهای اول روزنامه‌ها

جمعیت و توسعه، مرگ کیم ایل سونگ رهبر کره، جام جهانی فوتبال، اشغال هایتی توسط آمریکا، جنگ چین، انفجار مقر یهودیان در بوئنوس آیرس، بحران در روابط کره شمالی و آمریکا بر سر تسلیحات اتمی، ظهور طالبان در افغانستان و دهها خبر دیگر و سرانجام میزان و نحوه انعکاس آنها را در روزنامه‌ها بررسی کنید. در سال ۱۳۷۰ نیز از بین ۳ هزار نفر از شهروندان تهرانی نظرخواهی و اخبار مهم سال ۶۹ از نظر آنان فهرست شد و در مقابل میزان و نحوه انعکاس آنها در روزنامه‌های سراسری کشور مورد بررسی قرار گرفت. این تحقیق، فاصله قابل ملاحظه میان انتخاب اخبار مهم سال توسط مردم و برجسته‌سازی اخبار توسط روزنامه‌های سراسری را به خوبی نمایش می‌دهد.^(۱)

یکی از سؤالات اساسی در جامعه مطبوعاتی ما این است که علی‌رغم عدم وجود سانسور دولتی و اعمال فشار علیه روزنامه‌ها

دوم، همین شکل از برجسته‌سازی اخبار در رسانه‌هاست. مورد اول را باید تابع تاریخ این کشور دانست، زیرا هرچند برخی رسانه‌های جمعی مثل صداوسیما و خبرگزاری وابسته به دولت هستند ولی روزنامه‌های کشور در انعکاس مطالب آزادند و هیچگونه وابستگی سیستماتیک به دولت ندارند (گرچه ممکن است بعضی این گونه بیندارند که حمایت از نظام و احساس تعلق به حکومت همان وابستگی مستقیم به دولت است) اما چون سالها وابستگی تام به دولت و سانسور دولتی بر فضای مطبوعات قبل از انقلاب حاکم بوده، اثرات خود را همچنان باقی گذاشته است.

در مورد برجسته‌سازی اخبار خاص در رسانه‌ها و رابطه آن با حساسیت‌ها و انتخاب مردم باید دست به آزمون زد. نتایج تحقیق حاضر، اکنون در خدمت شماست. بیایید وقایع مهم سال گذشته را مرور کنیم: تصویب برنامه دوم توسعه، گرانی، افتتاح راه‌آهن بافق -